

דבר העורך

מעשה שהיה

עוד לא פג זכרה של מסכת בכורות, ומשכך, עדיין יש מקום למכתב המעניין הבא מאת קורא יקר, הרב מאיר גרוזמן שליט"א מתל אביב, הראוי לשמש גם כ"סיפור לחג".

הרי לפניכם המכתב ככתבו וכלשונו.

מדי שנה בשנה אני מקיים קורס ליהדות באחת האקדמיות הצבאיות שבארץ. קורס זה כולל שיעורים בנושאי יהדות שונים - החל ממעמד הר סיני וכלה בספרות השו"ת בת זמננו. אין הקורס עוסק בהטפה, וודאי שאין בו משם הכוונה לחזרה בתשובה. הרחבת הידע וההשכלה היהודית הן שמהוות נר לרגלי התכנית. בזמן הקצר העומד לרשותו של הקורס לא ניתן להקיף את כל הנושאים הקיימים ביהדות, ואני נוהג לדלל את החומר ולהתרכז בנקודות העיקריות או - מוטב לומר - בעניינים הבסיסיים של היהדות. על אף זאת קורה, כפי שקורה אצל כל מורה ומרצה, שבעקבות שאלה כלשהי, המועלית במהלך ההרצאה, אני "גולש" ממערך השיעור ונוגע בנקודות בלתי צפויות, שלא הייתי נוגע בהן אלמלא השאלה שהועלתה.

כך קרה לי באותו יום חורפי כאשר ישבו לפני למעלה ממאה קצינים גבוהים והאזינו לפרק העוסק במהותה של הצבאה ובייחודם של נביאי ישראל. כאן הורמה אצבע ואחד השומעים ביקש לדעת, אם קיימים בימינו אנשים בעלי שיעור קומה, המהווים תחליף לנביאי התנ"ך. ה"רשת" נפרסה לרגלי ואני נלכדת בה. גלשתי מן ההרצאה והחילותי לתאר את ייחודם של ל"ו הצדיקים הנמצאים בכל דור; את גדולתם של חכמי התורה ופוסקי ההלכות; את קדושתם של גדולי החסידות ואת סגולתם של יודעי ח"ן. לא נקבתי בשמות של אישים, וודאי שלא הצבעתי על צדיקים בני זמננו. לרגע נדמה היה לי, כי תשובתי סיפקה את השואל וכי אני רשאי לשוב אל הנתיב שממנו סטיתי.

אולם לא. כאן הורמה יד נוספת וקצין צנחנים בדרגת סגן אלוף, העונה לשם

דף כ/ב דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה

מצוה הבאה בעבירה, מתי ומדוע

כלל ידוע קיים לגבי מצוות התורה, כי "מצווה הבאה בעבירה" אינה נחשבת כמצווה. לפיכך, הנוטל לולב גזול למצוות ארבעת המינים, אינו יוצא ידי חובה, שהרי מצוות ארבעת המינים באה על ידי עבירת הגזל. בגמרתנו אנו מתוודעים לכלל חדש, "אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה". הלומד את הגמרא מבקש לדעת, אם כוונתה לכלל המפורסם אלא שזאת הפעם הוא מנוסח באופן שונה, או שמא לפנינו כלל נוסף על הכלל המפורסם.

"אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה": הכלל "אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה" נאמר בגמרתנו לגבי יהודי אשר הפריש קרבן אשם בעבור עבירה שעבר, ולאחר מכן הוא ניסה להמיר את קרבן האשם בבהמה אחרת. בגמרתנו מבואר, כי אף על פי שהתורה מצווה "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", ולפיכך הגדרותיו של הקרבן הראשון חלות על התמורה, אין משתמשים בתמורה זו כקרבן אשם לכפרת עוונות, שכן, "אין אדם מתכפר בדבר עבירה", שקרבן התמורה נעשה קרבן על ידי עבירה. אם אכן הכלל שלפנינו זהה בתוכנו לכלל הידוע, שמצווה הבאה בעבירה אינה נחשבת מצווה, הדין היה נותן, כי כל קרבן שנתקדש על ידי תמורה לא יעלה על המזבח, שכן, הקדשתו באה על ידי עבירה. והנה, רש"י (ד"ה "בעבירה") מפרש, כי לא נאמרה הלכה זו אלא בתמורת קרבן אשם הבא לכפר על עבירות, אך תמורת שלמים ותמורת עולה קרבים על המזבח, כפי שלמדנו במשניות קודמות, משום שאינם באים לכפרה.

הלמאי באמת אינם נחשבים מצווה הבאה בעבירה. האחרונים מבארים, כי מצווה הבאה בעבירה היא מצווה שמקיימה לא היה יכול לבצעה ללא העבירה. הגזול לולב, לא היה יכול ליטול לולב זה ללא גזילתו. אך הממיר קרבן, יכול היה להקדיש את התמורה באופן ישיר, ואינו דומה אלא לאדם אשר ביום שבת קודש ביצע מצוות קריעה על המת, שקיים את המצווה (ירושלמי שבת פרק י"ג הל' ג, מובא ברשב"א שבת קה"ב), משום שהיה יכול לקרוע על המת במוצאי שבת. עבירתו חמורה, עונשו כבד מנשוא, אך העבירה אינה פוסלת את מצוות הקריעה (עיי' שו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר ח"א שו"ת סי' ג, ועיי' בספר העיקרים לגר"ש איגר זצ"ל ח"ב עמ' תט"ז).

דף כג/א ורבנן סברי עשו תקנה בקדשים

הורדת יריעת ספר תורה מקדושתה

אחת השאלות החוזרות ונשנות בספרי הפוסקים היא שאלה נפוצה מאת סופרי סת"ם או גבאי קהילות אשר מגלים, כי אחת היריעות שבספר התורה שזה עתה השלימו את כתיבתו אינה כתובה בהידור, לעומת שאר יריעות ספר התורה הכתובות בהידור כנאה וכיאה למצווה חשובה זו.

השאלה המתבקשת היא, אם מותר להחליף את היריעה ולתפור במקומה יריעה חדשה, מהוורת הימנה, כדי להדר במצוות כתיבת ספר תורה. רבי יהודה החסיד (ספר חסידים סי' תתע"ט) כותב: "אם כתב אדם ספר יפה וכתב דף שאינו כל כך יפה כמו שאר הדפין, אף על פי שאין בו טעות, אם חפץ יסיר הדף ויגנוז ויכתוב אחר יפה ואין לומר עובר משום בל תשחית, לכך נאמר זה אלי ואנוהו". קיים נידון נרחב בפוסקים, אם פסקו זה מתייחס ליריעה שכבר נתפרה בספר תורה, או גם ליריעה שנכתבה ועדיין לא נתפרה בספר התורה. מספר פוסקים טוענים, כי לגבי יריעה שנתפרה לספר תורה, מלבד הנידון לגבי איסור

לעילוי נשמת

מרת **אסתר גולדה כהנא** ע"ה

בי"ר אלתר יעקב וגיטל ויזל ז"ל

נלב"ע י"ח תשרי תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק גלסטר** ז"ל

בי"ר שאול ז"ל

נלב"ע ט"ו תשרי תשמ"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידיו הר"ר בני גל ומשפחתו שיחיו - ירושלים

לעילוי נשמת

מרת **צינה פלוק** ע"ה

בי"ר אברהם הכהן ז"ל

נלב"ע י"ז תשרי ב' דחומה"ס תשל"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידיו הר"ר אברהם פלוק ומשפ' שיחיו- תל אביב

בל תשחית, הדבר אסור משום שעל ידי כך מורידים את היריעה מדרגת קדושה של ספר תורה, לדרגת קדושה של כתבי הקודש. ואם תאמר, בשביל הידור מצווה מותר לעשות כן, הנה, תבוא סוגייתנו ותוכיח, כי אין מורידים חפץ מקדושתו עבור הידור מצווה, כלהלן.

גמרתנו עוסקת באדם שהקדיש קרבן חטאת ולאחר מכן הקרבן אבד ואיננו. נטל, איפוא, היהודי בהמה אחרת והקדישה עבור חטאו. עוד בטרם היה בידו סיפק להקריב את קרבנו השני, נמצא הקרבן הראשון חי, בריא ושלם, ראוי להקרבה על גבי המזבח. בידיו, איפוא, שני קרבנות, שניהם הוקדשו כדת וכדין, והשאלה העומדת בפנינו היא, את מי מהם להקריב על המזבח. הגמרא מדגישה, כי כל אשר יעשה אדם זה, ייחשב רצוי ומקובל, הן אם יקריב את הקרבן הראשון והן אם יקריב את הקרבן השני - ונרצה לו לכפר עליו, אלא שיש לברר את מי מהם עליו להעדיף.

צדדי הספק מורכבים ממספר נתונים. הקרבן השני יפה ומהודר מן הקרבן הראשון. אם הקרבן השני יוקרב, יש להמית את הקרבן הראשון. אם הקרבן הראשון יוקרב, הקרבן השני ירעה בשדה עד שיפול בו מום, יימכר ודמיו יישמשו לרכישת קרבנות למקדש. כאשר ממיית את הקרבן הראשון, מורידים אותו מקדושתו; כאשר מוציאים את הקרבן השני לרעות בשדה עד שיפול מום, קדושתו נותרת בו, ומתבטלת מאליה עם קבלת המום [דעת רב הונא בסוגייתנו, וכפי שביארו בעלי התוס' ד"ה "דבריו"]. הגמרא מסיקה, כי דין זה נתון במחלוקת, ולהלכה נפסק (רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פ"ד הל' ג'), כי הקרבן הראשון יוקרב אף על פי שאינו מהודר. נמצאנו נלמדים, כי מאחר שאי הקרבת הקרבן הראשון תוביל להורדתו מקדושתו, אין להדר במצווה. משכך, גם אין להחליף את יריעת ספר התורה, שעל ידי כך מורידים אותה מדרגתה ("יאור שמח" הל' ספר תורה פ"י הל' ג', ועיי' שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' נ"ח).

היריעה גורמת לחוסר הידור בכל ספר התורה: האדמו"ר מצאנו זצ"ל, בעל ה"דברי יציב" (שו"ת יו"ד סי' קפ"ב), טוען מאידך, כי יש לחלק בין המקרים. במקרה המדובר בסוגייתנו, ההפסד הנגרם כתוצאה מאי הקרבת הקרבן המהודר הוא, שהמצווה לא קויימה בהידור. לעומת זאת, יריעת ספר תורה שאינה מהודרת התפורה בין יריעות אחרות מהודרות, גורמת לכך שכל ספר התורה נחשב כספר תורה שאינו מהודר. שיקול שכזה לא עמד לפני הגמרא במקרה של שני החטאות, ויתכן שיש בו כדי להכריע לטובת ההידור במצווה [ועיי' שחילק בין יריעה שאינה מהודרת מתחילתה, לבין יריעה שהיתה מהודרת ולאחר מכן סר ההידור].

דף כה/א דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין
האלמנה שהתגרשה...

הכלל "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין" מופיע בסוגייתנו כמו גם במקומות נוספים בש"ס. ברוב המקרים הוא מובא כתוכחה לאדם אשר ציית לבן תמותה והתעלם מדברי הרב, הקב"ה. בסוגייתנו כלל זה מקבל משמעות נוספת, שונה לחלוטין, מעניינת עד למאד.

צוואה שכזו: מעשה באדם שנתן גט כריתות לאשתו ואמר לה, כי הגירושין יחולו עם... מותו. הוא ביקש להפוך אותה לאלמנה ולגרשה גם יחד. ברי, כי הדבר לא עלה בידו, מפני שאלמנה היא אשה שבעלה נפטר, וגרושה היא אשה שהתגרשה מבעל אשר לו היתה נשואה. לפיכך, בלתי אפשרי ששתי הגדרות סותרות אלו יחולו עליה זו לצד זו. משהגענו למסקנה זו, נותר עדיין צורך לברר, מה כן תהא עלובה זו, אלמנה או גרושה? האם היא גרושה שאסורה להנשא לכהן, או שהיא אלמנה, אשר במות עליה בעלה בלא זרע, חייבת בחליצה. נעבור לגמרתנו.

שתי קדושות אינן חלות על קרבן אחד: בכור בהמה טהורה מתקדש ברגע לידתו והופך להיות קרבן, קרבן בכור. כך למדנו זה לא מכבר במסכת בכורות. גמרתנו דנה, כיצד לנהוג באדם שבהמתו התעברה, והוא הכריז כי העובר יהא קרבן עולה. שתי קדושות, קדושת קרבן בכור וקדושת קרבן עולה, אינן יכולות לחול על קרבן אחד, לפיכך, יש לדעת איזו קדושה תחול על העובר, קדושת קרבן בכור או קדושת קרבן עולה. הגמרא אומרת, כי קדושת קרבן בכור תחול, ומשנשאלה שאלה בבית המדרש מדוע הדבר כן, השיב אבבי בפשטות, "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין?". הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל (גליוני הש"ס ב"ב קסב"א) טוען, כי בתירוצו של אבבי טמון כלל יסודי בענייני חלויות. כאשר הגדרה מסויימת אמורה לחול מעצמה, ואדם מנסה לדחוק אותה ולמנוע את חלולתה באמצעות החלת חלות אחרת חליפתה, אזי - "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין", היינו: החלות הבאה מאליה, שלא על ידי הקדשת אדם אלא בהוראת התורה, עדיפה על פני החלות היונקת את מקור חיותה מפעולת התלמיד. נשוב לאלמנה-גרושה.

מעמד האלמנה נוצר מעצמו, חלות זו אינה פועל יוצא של מעשה אדם, אלא משמת הבעל אשתו הופכת אלמנה. לעומת זאת מעמד הגרושה נוצר על ידי מעשה אדם, הבעל מגרש את אשתו ומקבע את מעמדה כגרושה. לפנינו, איפוא, חלות הבאה מעצמה וחלות הבאה בידי אדם - כפי שלמדנו בסוגייתנו, רב כוחה של חלות הבאה מעצמה על פני חלות הבאה בידי אדם, ואשה זו תחשב אלמנה ולא תחשב גרושה... (ועיי' "קובץ שיעורים" קידושין אות קל"ז-ז' ובי"ב אות תס"ז, ועיי' "קובץ הערות" כ"ה-ד' שדן בטעם הכלל אם הוא משום שמחות הבאה מאליה אולימה יותר או משום הכלל "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו" התקף על חלויות שבדי אדם ומונעם מלחול).

המשפחה סמואל, קם על רגלו, ביקש את רשות הדיבור ואמר: "המרצה דיבר על החסידות ועל אישיה מבחינה תיאורטית, כחוקר, כצופה מן הצד, כאדם הסוקר תופעות היסטוריות, אך אני מבקש לספר לפניכם סיפור אישי". והוא סיפר:

"נולדתי בבוקרשט להורים שהיו רחוקים מחיי הדת ומקיום מצוות. שנות הקומוניזם עשו את שלהן והתנכרות הורי ליהדות את תאמה את האווירה הכללית בבירתה של רומניה".

"שלוש השנים הראשונות עברו עלי כפי שהן עוברות על כל תינוק בריא ושלם. אולם לאחר מכן קרה הדבר: החילותי להתעלף ולאבד את ההכרה עם כל רעש שעלה באוזני. די היה בפילת כוס ובהתנפצותה על הארץ כדי שאתעלף. אוטובוס שעבר ליד חלון ביתנו ברעש מנוע רגיל, גרם אף הוא להתעלפותי. כל קול הלמות וכל שאון, אף שאינם יוצאי דופן גרמו לי להתמטטות".

"הורי נחרדו לנוכח התופעה והחלו להשכים לפתחם של רופאים ולשחר למוצא פיהם. הרופאים מציגים בדקו אותי בכל הבדיקות האפשריות. הם חדרו לתוך אוזני, פלשו למערכת עצבי ונברו בנבכי מוחי. לא היה מקום בגופי שלא עבר תחת שבטם. התוצאה היתה אפסית. החידה נותרה חידה והתעלומה לא נפתרה".

"הורי קבלו מן השלטונות היתר מיוחד לנסוע לוינה, ואף להרחיק עד לברלין המערבית כדי למצוא מזור למחלתי. זכורני, כי בנסיעה לערים אלו עטפו הורי את אוזני בשכבות צמר עבות כדי לאטמן ולגונן עלי מפני כל רעש אפשרי, ועל אף זאת איבדתי את הכרתי במסעות אלו פעמים אחדות. כמצופה - לא נמצאה אף בערים אלו כל תרופה למחלתי. הרופאים הרימו את ידיהם. לא אשכח את סיפוריה של אמא על היאוש והדיכאון שתקפו אותה, שעה ששבה עמי לבוקרשט, לאחר שרופאים אלה הודיעו לה, כי 'אין יותר מה לעשות'".

"יום אחד, כשאמי שחה על אסונה לאחת מחברותיה, הגיבה זו ושאלה: 'ואצל הצדיק הייתם?' אמי, שמעולם לא ביקרה אצל צדיק ומילה זו היתה עבורה מילה ארכאית בלבד - פקחה את עיניה בהבעת תמורה. על אף זאת החלה להתעניין בצדיק, בדמותו, בכתובתו ובמיוחד - ביכולתו להעלות ארוכה למחלתי. חברה זו הרבתה לדבר בשבחיו של הצדיק ואף סיפרה צרור עובדות, אישיות, על הישגות שמשפחתה חוותה אצל צדיק זה".

"מה לא עושה אמא למען בנה החולה? מאמינה או לא מאמינה - כשמחפשים עוגן הצלה מוכנים להאזין גם בעלה נידף. כך חשבה אמי והחליטה להכנס עמי אל הצדיק. השעה היתה שעת אחר צהרים מאוחרת כשהגענו לביתו. הגבאי הכניסנו אל חדרו של הצדיק ואמי החלה לתנות את צרותיה. אני זוכר, כי כילד בן ארבע לערך, עמדתי והתבוננתי בצדיק. דמותו היתה בוהקת מוזן ומטוהר, עיניו היו טובות, רכות, מלאות רחמים, ופניו הבעו אחריות, ריכוז וכובד ראש. כך נראה מלאך - חשבת".

"הוא הרבה להתעניין במחלתי ובתולדותיה, ברופאים שטפלו בי ובמרכזים הרפואיים שבהם ביקרתי. לאחר שקיבל תמונה מלאה על מצבי הרחר רעו ושאל את אמי, אם היא קיימה בי, כבכור, מצות פדיון הבן? אמי תמחה ושאלה לפשר מילים אלו. היא מעולם לא שמעה על 'טקסי' בשם זה? הצדיק הסביר לה במתינות את נוהל קיום המצווה ואת

משמעותה והציע לה להמתין בפרוזדור עד לשעת בין הערבים, ואז - כך אמר - לכשיגיעו מתפללים לתפילות מנחה וערבית, נזמן עשרה יהודים וכהן ונקיים את המצוה. זכורני, כי בתום ה'טקס' הושיט לי הצדיק את ידו ואיחל לי, שבזכות המצוה אבריא מכל מחלה, והוסיף את המילה הגורלית: ומיד!!

"מרגע זה ואילך פסקו ההתעלפויות והפכתי לילד רגיל, בריא ושלם. שכבות צמר הגפן הוסרו מעל אזני, החלונות שבביתנו נפתחו מחדש וקול רעש גדול שעלה באזני - לא הזיק לי יותר."

הנוכחים באלום ההרצאות הקשיבו לסיפור בקשב רב וראיתי, כי דבריו עשו רושם על השומעים. מכל עבר נשמעה השאלה הצפויה: "מי היה צדיק זה?" תשובתו של סמואל לא בוששה לבוא: "האדמו"ר מבאהוש, הגר כיום בשדרות רוטשילד 112 בתל אביב". והוסיף: "זה שנים, שאני עם בני משפחתי עולים בערב ראש השנה לבית האדמו"ר להתברך לקראת השנה החדשה".

סמואל השתחרר בינתיים מן הצבא, ופתח לו חנות לאביזרי רכב בדרום תל אביב. מאז לא ראיתיו. בהלווייתו של האדמו"ר זצ"ל ראיתיו עומד בשער בית העלמין שבנחלת יצחק ועיניו זולגות דמעות...

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השלם, מזמין לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובת: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורן

פנינים

הבריות אומרים, 'אין אדם מת מחמת קושיה'. ואני אומר - מי שאינו מת מקושיה אינו יונק חיות מתירוף...

דף כ"א/אמר ליה משנינא שינויי דחיקי
איזהו הפתח

בהזדמנות מסויימת הסביר ה"בית הלוי" זצ"ל, מדוע אנו מוצאים לעיתים בחז"ל יישובים דחוקים לקושיות, בעוד לנו נראה שניתן היה לתרצן בדרכים מרווחות יותר. **סומא** אחד, סיפר, איבד את כיוון פתח ביתו. בגששו כה וכה מצא פתח גדול מאוד. הנה הדלת קרא. לאחר מכן התחוויר לו להוותו כי הוא ממשש את המעבר לעליית הגג... הפתח האמיתי היה קטן יותר. **ללמדך**, כי לא בהכרח שהפתח הגדול והמרווח הוא גם הפתח שאתה זקוק לו...

דף כ"ב/המפריש שני ציבורי מעות
הלב גדול מהכיס

מספרים, כי יהודי שלא נודע כעשיר, בא ותרם לידי הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, הוגה ומייסד "הדף היומי", סכום רב מאד, הרבה יותר מן המצופה ממנו. **רבי** מאיר שפירא זצ"ל לא הסתיר את השתוממותו, אך היהודי הסביר לו: **יכולים** אתם לאמוד את כוונתו, אולם אינכם יכולים לאמוד את ליביו!...

דף כ"ד/אמר רב בעלי חיים אינן נדחין
וסלחת לעוונותיו כי רב הוא

היה אומר רבי בונים מפשיסחא זצ"ל: **בעומדנו** בתפילה לפני הקב"ה, וחפצים אנו לבד ידחנו מפני חטאינו, אנו מתפללים ואומרים "וסלחת לעוונותיו כי רב הוא" - הלכה כרב שאין בעלי חיים נדחים...

דף כ"ב/האומר לשפחה הרי את בת חורין וולדך עבד

שפחה ועוברה - החצי השלם

סוגייתנו עוסקת באפשרויות שונות של שחרור עבדים. לדעת חכמים, וכן נפסק להלכה, אדם אינו יכול לכתוב לעבדו שטר שחרור שבו הוא משחרר את חציו בלבד. על ידי שטר שחרור ניתן לשחרר את כל העבד בלבד.

כעת קראו נא את דבריו הבאים של הרמב"ם, וגלו את הסתירה הבולטת עד למאד בדבריו.

הרמב"ם (הל' עבדים פ"ז הל' ה') פוסק: "הכותב לשפחתו מעוברה הרי את בת חורין וולדך עבד דבריו קיימים, הרי את שפחה וולדך בן חורין לא אמר ולא כלום שזה כמי שמשחרר חציה".

בתחילת דבריו הוא פוסק, כי ניתן לשחרר שפחה מעוברת בלא עוברה, היא משתחררת ועוברה נותר עבד. בסוף דבריו הוא פוסק, כי את העובר לבדו לא ניתן לשחרר, שאין זה אלא כמי שמשחרר חצי עבד. ממה נפשך - אם שחרור העובר נחשב כשחרור מחצית השפחה, ולפיכך אינו חל, כאמור, כי אין אפשרות לשחרר חצי עבד באמצעות שטר, מדוע, איפוא, שחרור השפחה בלבד, בלא העובר, צולח בידו, הרי הוא משחרר חצי עבד בלבד, את השפחה ללא העובר? (עיי' השגות הראב"ד).

בשורות הבאות נתמקד בתירוץ למדני ליישוב הסתירה, מבית מדרשם של רבותינו האחרונים זכר צדיקים לברכה.

אכן, אומר רבי חיים הלוי מבריסק זצ"ל, מוסכמה היא ואין חולק על כך, כי אין אפשרות לשחרר חצי עבד באמצעות שטר. אך מוטל עלינו לבדוק מה טעם דין זה ומה היא הגדרתו. ובכן, אומר רבי חיים, הבעיה אינה נעוצה בתוצאה אלא בפעולה. כלומר, אין כל מניעה בכך שיווצר מצב של חצי עבד חציו בן חורין - עבדים חצויים כאלה נטועים לרוב בסוגיות שונות בש"ס - ההלכה שבה אנו עוסקים, מתייחסת, איפוא, לפעולת השחרור על ידי שטר, שאין בכחה של פעולה זו להתפס על מחצית עבד, וממילא היא גם אינה משחררת אותו.

מעתה, נעבור לשפחה המעוברת. הרמב"ם סובר, אומר רבי חיים, שעובר ירך אמו. לפיכך, אדון המנסה לשחרר את העובר, אינו אלא כמבקש לשחרר את חציה, שהעובר נחשב חלק מאמו. ברם, כאשר נתרכז בהגדרת "עובר ירך אמו" נבחין, כי מעולם לא נאמר שהאם היא גם חלק מן העובר, אלא שהעובר הוא חלק מן האם... כפי שהכל מבינים, כי הפרי הוא חלק מן העץ, אך העץ אינו חלק מן הפרי. האם מאצילה מהגדרותיה על העובר, אך עובדה זו אינה מחסרת מאומה ממעמדה והיא אינה כרוכה אחריו.

פשוטים הם, איפוא, עד למאד דברי הרמב"ם. שחרור האם לבדה אפשרי, משום שהאדון משחרר שפחה שלמה. אולם, את העובר לבדו, היונק את הגדרותיו מאמו, בלתי אפשרי לשחרר לבד, שהרי זה כשחרור חצי עבד (עיי' "לחם משנה" וחי' רבינו חיים הלוי ואור שמח, וקהילות יעקב תמורה סי' ט' אות ט').

כדי להרחיב את הידע הכללי נציין, כי הסבר זה בדברי הרמב"ם אינו אלא מבוא לנידון ענף ומסועף על רמב"ם זה, משום שהוא סותר במפורש את דברי גמרתנו, בה מבואר, כי לא ניתן לשחרר שפחה ולשייר את עוברה! רבים מגדולי ישראל טרחו ועמלו ליישב את הדברים. ב"ספר המפתח" המציין את ספרי האחרונים העוסקים בפסקיו של הרמב"ם, מצויינים למעלה מחמישים ספרים הדנים בנידון!

דף כ"א/א

קרן רגל...

בגמרתנו אנו למדים על שיטת חכמים, כי האומר "רגלה של זו עולה", קדושת קרבן העולה אשר נתפסה ברגלה של הבהמה אינה מתפשטת לכולה, אלא רגלה של הבהמה עולה ושאר גופה חולין. דינה של בהמה זו להמכר לאדם המבקש גם כן להקריב קרבן עולה, הלה רוכש בכסף מלא את חלק החולין שבגוף הקרבן, מקדיש אותו לקרבן עולה, ואזי לפנינו קורבן עולה עם שני בעלים.

עיון בספרי הראשונים והאחרונים מעלה, כי לפנינו קרבן ייחודי ונדיר - קרבן רגל. המאירי כותב (קידושין ז' א'), כי אם הכהן המקריב את העולה כיוון להקריבה לשם בעל הגוף בלבד, ולא כיוון להקריבה גם עבור בעל הרגל, הלה לא התכפר בהקרבת הקרבן! שכן, מצב זה נחשב 'שינוי בעלים', שכוונת העבודה בקרבן נעשתה בשינוי מן הנדרש, לכוון לשם בעל הקרבן.

ההבדל בין קרבן רגל לקרבן שותפים: שאל נשאל הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, מה הבדל יש בין קרבן זה לבין קרבן של שותפים, אשר אינו נפסל עקב 'שינוי בעלים' אם השוחט כיוון לשוחטו לשם אחד מן השותפים בלבד (עיי' זבחים ד' א'). הסטייפלער זצ"ל ביאר, כי ההבדל בין שני המקרים נוקב וברור. בהמת שותפים שייכת כולה לשניהם. ממילא, כאשר השוחט כיוון לשחוט לשם ראובן, הוא לא שינה מן האמת, אכן, בהמה זו שייכת כולה לראובן, גם לשמעון, נכון, אך הוא לא שינה מאומה מן המציאות. שונה היא הבהמה אשר בה אנו עוסקים, זו אינה בהמה של שותפים, אלא שכנים בהמה, האחד הקדיש את רגלה והאחר הקדיש את יתר גופה, ולפיכך, אם בשעת השחיטה כיוונו לשם אחד מהם בלבד, הוא בלבדו מתכפר על ידי הקרבן (עיי' 'משמר הלוי' תמורה כא').

הגרי"י קנייבסקי זצ"ל חיוק בראיה מעניינת את ההנחה, ששותף נחשב כמתכפר בכל הבהמה כולה, לעומת בעל הרגל המתכפר ברגל בלבד. בתקופה האחרונה למדנו

לרגל חג הסוכות הבעל"ט
הופיעה מהדורה נוספת של חוברת
"מאורות הדף היומי"
על מסכת סוכה
ניתן להשיג במשרדי "מאורות הדף
היומי" ובטל. 03-6164725-03
6160657

הופיע ויצא לאור!
ספר "שיעורי מאורות"
שיעורים תורניים בנושאים אקטואליים
על מסכת בבא קמא
לדוגמא:
* הוציא כיסא שבור ביום המיועד לפינוי גרונאות,
ונתקל בו אדם והזקק,
האם ניתן לתבוע ממנו פיצויים?
* נהג משאית פרק לבנים באתר בניה ונפלו מהם כמה
על הכביש, מי אחראי לפנותם נהג המשאית, או
אולי הקבלן משום שהוא בעל הלבנים?
ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
או להזמין בטל. 03-6160657

לעילוי נשמת
הר"ר **שרגא פלוטניצקי** ז"ל
ב"ר זרח ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י הר"ר נחמן ומירה
פלוטניצקי שיחיו - הרצליה

לעילוי נשמת
הר"ר **רבקה לאה אלפר** ע"ה
ב"ר משה יחיאל ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי תשמ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י משפ' המלסדורף
שיחיו - תל אביב

לעילוי נשמת
הר"ר **אהרן רנצהופר** ז"ל
ב"ר אריה ז"ל
נלב"ע כ' תשרי תשנ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

"מאורות הש"ס"

תקליטור מס' 7

על מסכת תמורה

לצפיה + MP3

דף י"ח - ל"ד

מוקד הזמנות: 1-700-500-151

בשורה טובה ללומדי הדף היומי
גבאי בתי הכנסת ומגידי השיעורים

בימים אלו יוצאים לאור הגמרות המפוארות
על מסכתות

כריתות מעילה נדה

בהוצאת "מאורות הדף היומי"

לפרטים והרשמה נא לפנות ליוסי הלפרין
במשרדי מאורות טל. 03-6164725

בגמרא על שתי הלכות הנלמדות משתי דרשות אשר אחת מהן מיותרת, לכאורה,

המשנה דורשת לעילוי נשמת מן הפסוק, כי שותף אשר ביקש להמיר את הקרבן המשותף לו
למנויים, תרומות והנצחות וכל ענין
והחפירו, לא עלה בדנו ולא כלום. דרשה נוספת (לעיל כ"א וד"ר ש"ס) 03-6160657

בעל קרבן האומר, כי בהמה פלונית תהא תמורה במקום הרגל של קרבנו, שגם תמורה

מסוג זה אינה חלה. לכאורה, לאחר שנוכחנו, כי לא ניתן להמיר אחד מאבריו של קרבן,

ברור כי גם שותף אינו יכול להמיר את הקרבן המשותף; מה הבדל יש בין המקרים,

שניהם מבקשים להמיר חלק מן הבהמה - בעל הקרבן מבקש להמיר את רגלה, והשותף

כתובת המערכת: רח' הרב וגמן 1 (פינת חתם סופר) 471 בני ברק טל. 03-6164725 מוקד 03-3780243
למנוי בדואר אלקטרוני meorot@meorot.co.il